
«Øya som gudene elsker ...

Knapt noen helleristningsfelt i Skandinavia kan måle seg med dem vi finner på Austre Åmøy.

Utsnitt av felt IV. Til venstre en del av de få menneske figurene som er gjengitt. Også den hogde fotsålen i midten er sjelden.

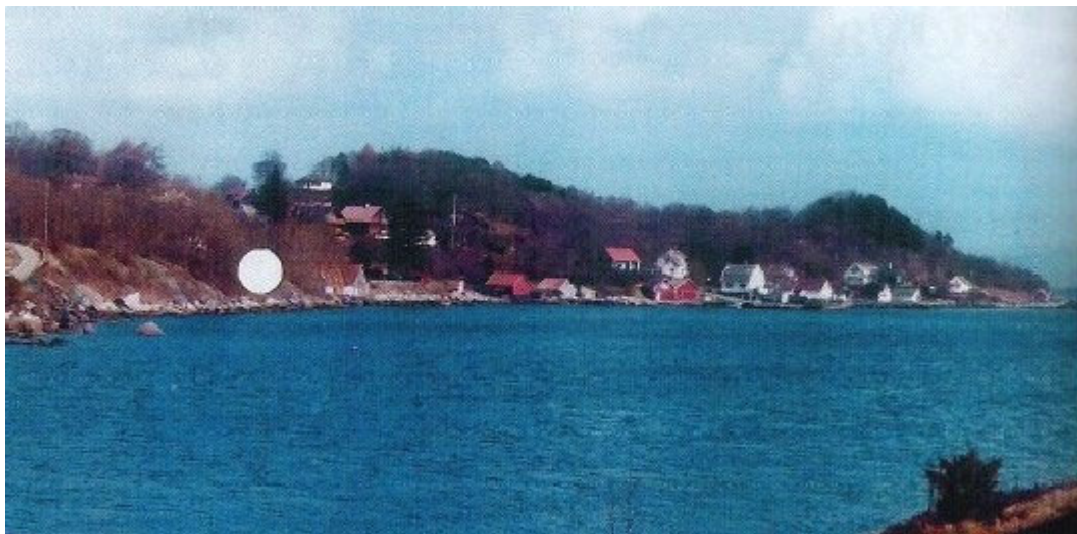
Tekst og foto: Halvor Ingebretsen
Illustrasjon: Arkeologisk museum

Austre Åmøy hører til Stavanger kommune og har vel en underlig forhistorie hvorfor den gjør det. Det har vært gjort mange kommunale forsøk på å flytte denne delen av øya til Rennesøy. Det har ennå ikke lyktes, på tross av at den vestre, delen hører til denne kommunen. Når man derfor kjører over Åmøybrua, fra Sokn kommer man først til et skilt hvor det står Vestre Åmøy. Før det har man passert skiltet som forteller oss at vi nå befinner oss i Rennesøy kommune.

Vi kjører videre. Da får vi et nytt skilt hvor det står Stavanger kommune og deretter enda et som forteller oss at nå er vi kommet til Austre Åmøy. Austre Åmøy har tidligere hørt inn under flere soknemenigheter, så som Hetland, senere Stavanger, dernest Hundvåg. Da denne delen av øya hørte til Hundvåg menighet, måtte

presten, når han brukte bil, kjøre gjennom 7 andre prestegjeld før han var tilbake i sitt eget for å feire gudstjeneste i Austre Åmøy kapell. Man kan vel forstå frustrasjonen ved en slik plassering i grensebildet. Nå hører menigheten til under Vardenes. Hver gang det har vært på tale å overføre øya til Rennesøy, har god argumentering, sterke meninger, entusiastiske og dyktige bygdefolk, ført til den overbevisning at denne delen av øya **har** hørt til, og fortsatt **bør** høre til Stavanger. Kommunikasjonsmessig og leveranser til næringslivet, har vært bånd som knyttet øya sterkt til byen lang tilbake i tid, ja helt tilbake til 1200 tallet, viser kart - arkivene.

I vår ble det tatt initiativ fra øyas velforeninger om på ny å fremme en sak om sammenslutning i en og samme kommune, en sak som Stavanger ordfører, Leif Johan Sevland kommenterte og hadde forståelse for, men som han sa - «vi ønsker

Det markerte feltet nede til venstre mot sjøen, viser hvor felt 1, det største helleristningsfeltet på Åmøy ligger.

ikke å gjøre Stavanger mindre». Senere møter i velforeningene resulterte til slutt i en avstemning som ga det resultatet at saken ennå en gang er droppet og øya fortsatt blir delt mellom Stavanger og Rennesøy. Følgelig vil nok tradisjonene fra 1200 tallet når det gjelder kommunegrense for Austre og Vestre Åmøy fortsatt bli den samme i lang tid framover.

En bydel som altfor få har kjennskap til
Austre Åmøy er altså en bydel i Stavanger. En bydel som altfor få har kjennskap til. Øya spiller en unik rolle, historisk og arkeologisk i Rogaland. De funn som er avdekket, spesielt innenfor arkeologi, viser hvilken betydning den har i norrøn sammenheng.

Største helleristningsfelt i Skandinavia
Det er da naturlig å ta for seg det som øya spesielt er kjent for: De store feltene med helleristninger, spesielt på den sørlige siden av øya, som har ført til at Arkeologisk museum har konkludert med det som er antydnet i ingressen til denne artikkelen,

nemlig at «*knap tnoe helleristningsfelt i Skandinavia kan måle seg med demsomvifinner her* -. Utenom helleristninger finner man i tillegg også andre historiske spor av at øya har vært et spesielt sted, f.eks. finner man både gravhauger og steinstøtter. På øyas høyeste punkt finnes to spisse hellesteiner.

- Disse er kalt for «*Pighedlene*» og sagnet forteller at de utformede steinpiggene (derav navnet «*pighedlene*») er plassert over gravhauger til to småkonger, kan Torger Lunde, kjentmann når det gjelder både øyas historie og naturforekomster, fortelle.

- Den ene av disse falt for en del år tilbake ned og knuste den andre, men er nå rettet opp igjen ved at den knuste er reparert med langsgående jernbånd, orienterer han.

Arkeologisk museum med brosjyre som guide

Det historisk interessante ved øya har også gjenspeilt seg i museets engasjement som har utgitt et hefte som inngående tar for seg dets norrøne historie, et hefte som har fått navn etter det inntrykk arkeologene og historikerne har fått av stedet, nemlig at Austre Åmøy er «Øya som gudene elsker» - Austre Åmøy er derfor verdt et besøk. Så la oss derfor friste litt med de funn som er gjort og som kan gjøre et besøk på øya interessant og lærerikt.

Fra museets trykksak vil vi peke på sider i naturen som burde vekke nysgjerrigheten hos dem som ennå ikke har vært her. Åmøy kan nås på ca. 30 minutter i bil eller buss fra Stavanger. Hele 6 felt er avdekket og registrert og merket. Andre felt med norrøne funn er også registrert.

Greit å finne fram i feltene

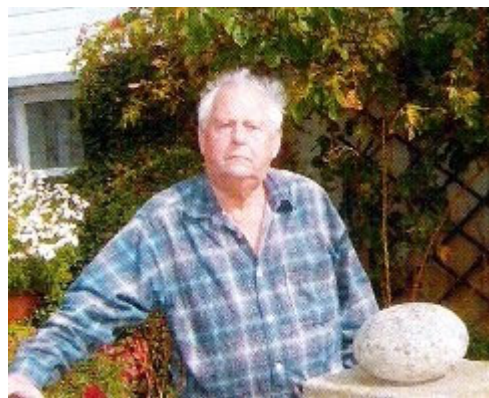
Kommer man med bil møter man allerede ved innfallsporten til feltene, første vei til høyre etter å ha passert kapellet, en informasjonstavle med oversikt over hvor de ulike nummererte felt finnes.

Kommer man fra sjøsiden, følger man en sti langs sjøkanten på nedsiden av kirkegården. Ca. 200 meter derfra finner man det største feltet, felt 1 som inneholder omkring 400 figurer, vesentlig båtfigurer, fotsåler og offergroper, bilder av dyr og mennesker, økser og andre motiv som det knapt finnes på andre ristningsfelt i Vest - Norge. Bilde av en stor kveite er unikt og forskerne mener dette er et resultat av den nære kontakt det har vært mellom Åmøy og Trøndelag, hvor det finnes liknende motiver.

Så fortsetter man ca. 25 meter framover

Denne informasjonstavlen finner du ved første vei til høyre etter å ha passert Åmøy kapell.

Torger Lunde vet det meste om øyas historie og dens betydning i norrøn sammenheng.

På toppen av øya, med Rennesøyhornet i bakgrunnen finnes disse steinstøttene, kalt «Pighedlene» hvor et gammelt sagn forteller at dette er gravhaug etter to småkonger.

mot veien som fører ut mot moloen ved Melingsjøen, som forøvrig er badeområde for fastboende og feriefolk, med en flott sandbanke, men også mulighet for dypere vann. Dette feltet er lite, men der finner arkeologene interessante sammensetninger av ulike motiv som var særlig utbredt i bronsealderen. Figurene her er mest in natura, og ikke malt opp, slik de er på felt 1.

Ovenfor dette feltet, opp mot et platå på andre siden av veien, finnes felt 3. Og videre laqgs stranden finner man de to neste feltene. På felt 6 ligger en av de største figurene i landet, en fire meter lang, konturtegnet båt. I dette området finnes også tufter etter tidligere bygg, f.eks. rester av grunnmurer til noen førhistoriske naust fra folkevandringstiden (3-600 år e. Kr.) Og oppe på et svaberg, en gravrøys fra samme tid. Arkeologene mener at av dette kan man lese at havnivået har endret seg gjennom tidene. En lang grop i terrenget er også synlig og skal være et sted hvor man drog opp og ned båtene sine mellom øktene ute på sjøen.

Denne artikkelen er hentet fra: "Mortepumpen" nr. 4. 2005

Sentralt beliggende

Austre Åmøy ligger sentralt, med øyekontakt mot det meste av fylket. Forskerne mener at denne plasseringen kan ha ført til at Åmøy har vært et felles sentrum for religiøse seremonier for Nord- og Sør-Rogaland. Dette kan også ha ført til store, regionale fester, mener de videre. Og ved at folk fra hele fylket ble budne i selskap til hverandre. «- ikke minst gjennom giftermålover stammegrensene», forteller brosjyren oss.

Dette minner undertegnede på en replikk som falt i forbindelse med et bryllup på Åmøy hvor brudgommen giftet seg med jenta fra nabogården. Og replikken fra bruden falt slik: - *Ja, når me gipte oss her, så høppe me berre øve garden.*

Så får vi håpe at bompengene gjennom Rennfast er borte til neste år og at Kolumbus slutter å «utarme» kollektivtrafikken fra Sokn til Åmøy slik at flere kan få del i de unike historiske spor som finnes på *Øya som gudene elsker ....*